PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

BİR DENİZ TİCARETİ MERKEZİ OLARAK İSTANBUL VE OSMANLI - VENEDİK TİCARETİ

Özgür ORAL*

İstanbul şehri, sahip olduğu coğrafi konumu sebebiyle, Karadeniz ile Akdeniz ve onun bir uzantısı olan Marmara Denizi arasında bir köprü durumundaydı ve bu özelliği sayesinde ticari bir hareketliliğe sahipti. Bu iki deniz arasında hareket eden tüccarlar için adeta bir merkez üssü konumundaydı. Ayrıca İstanbul'un geniş limanı, her türden geminin yanaşmasına müsaade ediyor; tüccarlar da ticaretlerini rahatlık içerisinde yapabiliyorlardı.

Bizans ve Osmanlı imparatorluklarına başkentlik etmiş ve Avrupa'nın en kalabalık şehirlerinden biri olan İstanbul'un nüfusu ciddi bir tüketim potansiyelini bünyesinde barındırmaktaydı. Buna karşılık üretim imkanları sınırlıydı; yakın çevresi de bu devasa yapının ihtiyaçlarını karşılamaya yetmiyordu. Yerel üretim daha ziyade hammadde halinde şehre gelen emtianın işlenmesi şeklinde tezahür etmekteydi. Şehir bu özelliği sayesinde tüccarlar için ciddi bir cazibe merkeziydi; gerek tahıl, bakliyat ve yağ gibi günlük tüketim malzemeleri, gerekse lüks tüketim malları olan ürünler için talep her zaman yüksekti. Birinci grup mallar için daha ziyade bir iç ticaret hareketliliği söz konusu iken, özellikle lüks tüketimde dış ticaret hacmi oldukça büyüktü. İstanbul'u bölgenin diğer ticaret merkezlerinden ayıran en temel özelliği, burada ticaretin takastan ziyade peşin para üzerinden yapılması idi; buna bağlı olarak birçok değişik yerlerden tüccarlar ticaret yapmak arzusuyla İstanbul'a akın ediyorlardı.

İstanbul'un Galata semti, Bizans döneminden beri Venedikli ve Cenevizli tüccarların merkezidir.

Galata district of İstanbul is the centre of Venetian and Geneose traders until the Byzantium period.

Bizans döneminde özellikle Venedik ve Cenevizli tüccarlar, bölgedeki ticareti hareketlendirmiş, kendilerine de üs olarak İstanbul'u seçmişlerdi. Bizans imparatorları kendilerine geniş ticari imtiyazlar vermiş, Galata bölgesinde Cenova ve Venedik mahalleleri kurulmuş, İstanbul Osmanlılar tarafından ele geçirilene kadar da, bu tüccarlar aktif olarak faaliyetlerine devam etmişlerdir.

II. Mehmed, İstanbul'u fethinin ardından, bu zümrelerin ticari imtiyazlarını tasdik ederek yenilemiştir. 16. yüzyılda Fransa ve İngiltere, 17. yüzyılda Hollanda ve Avusturya, 18. yüzyılda Rusya ve İspanya gibi ülkeler de ticari imtiyazlar elde ederek genelde Osmanlı devletiyle, özelde de İstanbul'da ticaret yapmaya başlamışlardır. Bu yazıda, bu ticari aktörlerin en eskilerinden birine, Venedik'in faaliyetlerine genel hatlarıyla değinilecektir.

Venedik, Haçlı seferleri ile birlikte Akdeniz'de başat bir güç olarak ortaya çıkmış ve kurmuş olduğu ticaret filosu ve ticari ağlarla Akdeniz'in hemen her noktasına nüfuz etmeyi başarmış; Karadeniz'de de ticaret yapar hale gelmiştir. 1204 tarihinde, IV. Haçlı seferi esnasında İstanbul'un idaresi Venediklilerin eline geçmiştir. 1204-1261 yılları arasında burayı yöneten Venedikliler, şehirle aralarında kuvvetli bir bağ kurmuş, burayı Karadeniz ve özellikle Ege'deki kolonilerinin bağlı olduğu bir merkez haline getirmişlerdi.

1454 yılında Osmanlılar tarafından Venedik'e verilen ahidname ile fetih öncesine benzeyen bir yapı kurulmuş; İstanbul'da oturmasına ve buradaki Venedik topluluğuna önderlik etmesine müsaade edilen baylo, aynı zamanda Levant'taki Venedik üslerinin tamamının sorumluluğunu üstlenmiştir. Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasındaki siyasi ilişkilere paralel olarak iki devlet arasındaki ticari ilişkilerde dalgalanmalar olmakla birlikte, bu ilişkiler hiçbir zaman tam anlamıyla kopmamıştır. Venedik arşivlerindeki kayıtlar, Venedikli tüccarların, savaş zamanlarında da yoğun bir biçimde, farklı bandıralarla da olsa, Osmanlı topraklarına gelmeye devam ettiklerini göstermektedir.

* Araştırma Görevlisi, İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü

İSTANBUL AS A MERCHANT MARINE CENTER AND OTTOMAN-VENICE TRADERSHIP

*Özgür ORAL**

With its geographical location, İstanbul was a bridge among Black Sea, Mediterranean Sea and its extension Marmara Sea, therefore İstanbul has a unceasing trading life. It was a center location for traders between these two seas. Also, wide port of İstanbul was letting every kind of ships go in and traders could do their work easily.

Having been capital of Byzantine and Ottoman, the most crowded city of Europe, İstanbul had a potential consumer population. But its manufacturing facilities were limited, even its near around wasn't enough to supply needs of this gigantic constitution. Local manufacturing appeared as operating raw material. With this facility, city was an attraction center for traders; demand for daily consumption products like grain, dried beans, oil and also for luxurious products were very high. For primary products an inland trade was point at issue, on the other for luxurious consumption foreign-trade volume was considerably high. The most basic distinctive feature of İstanbul, trade was done cash money instead of barter; accordingly, traders from different regions would flood in İstanbul to trade.

In Byzantine period, especially Venetian and Geneose traders activated trade in region and they chose İstanbul as a base. Byzantine emperors give themselves a lot of privileges for trade, they set up Genova and Venice neighborhood in Galata region and until Istanbul was taken under control by Ottomans, these traders were continuing to trade actively.

After conquest of İstanbul, Mehmed II confirmed this ranks' privileges and renewed. In 16. century France and England, in 17. century Holland and Austria, in 18. century Russia, Spain got privileges and they began to trade with Ottoman in general ad also in privacy in İstanbul. In this article Venice actions, one of the oldest traders, will be mentioned in a general way.

Venice became a dominant power with the Crusades, and penetrated to nearly all parts of Mediterranean with its trade fleet and commercial lines; became a trader even in Black Sea. In 1204, at the time of IV. Crusades, Venetian took the control of İstanbul. During 1204-1261, controlling this region, Venetian made a tight relationship with city and made here a connected center of colonies which were in Aegean and Black Sea Region.

In 1454, Ottomans made a treaty with Venice, according to this treaty, it was built up a construction which was similar to the one before the conquest. Permitted to settle in İstanbul and to govern Venice people, a group got the responsibility of Venice bases in Levant. In parallel with political relation between Ottoman and Venice, commercial relations between them fluctuated but never ended exactly.

The registers in Venice archives showed that Venetian merchants continued to come to Ottoman areas, sometimes with different ensigns, in a more intense way during the fight period.

The superior class in the trade of Venice with East was noblemen. Especially, till the Inebahtı War period, it can be said that the trade was under the control of Patrik's and the other royals but the İnebahtı War (1571) was for a crunch time for trade as it was in many other matters. After this date (1571) a new class who were becoming richer with trade emerged. With İnebahtı, the fleet wars ended and after it, the pirates began to

* *Research Assistant, İstanbul University Faculty of Arts History Department*

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

Venedik'in doğu ile olan ticaretinde hakim olan sınıf, asilzadelerdir. Özellikle İnebahtı savaşına kadar olan dönemde, ticaret tamamen patrik ailesinin ve soyluların tekelindedir denebilir; fakat İnebahtı Savaşı (1571), birçok konuda olduğu gibi ticarette de bir dönüm noktası olmuş, bu tarihten sonra ticaretle zenginleşen yeni bir sınıf ortaya çıkmıştır. İnebahtı ile birlikte donanma savaşları sona ermiş, bundan sonra denizlere tam anlamıyla korsanlar hakim olmuştur. Bu yapı, Venedik'in Levant ticaretini de etkilemiş ve ticaret filoları için güvenlik sıkıntıları had safhaya ulaşmıştır. Bunun üzerine 1656 tarihinde yapılan bir düzenlemeye göre, Venedik hükümeti, konvoy halinde seyrüsefer edenler dışındaki hiçbir ticaret gemisine izin vermemiştir.

Venedik ve Osmanlı Devleti arasındaki ticarete konu olan mallar değişiklik arz etmektedir. Fakat bunları kabaca şu şekilde tasnif etmek mümkündür: Venedikli tüccarlar İstanbul'dan yapağı, muhtelif deriler, şap, balmumu, çiroz ve muhtelif mücevherat; İzmir'den pamuk, pamuk ipliği, Ankara tiftiği, balmumu ve palamut; Halep'ten baharat, kül, ipek, iplik, pamuk, astar, yapağı ve mücevherat; Girit'ten sabun, zeytin, zeytinyağı, şarap ve üzüm; Mora'dan zeytin, zeytinyağı ve şarap; Selanik'ten tütün, Mısır İskenderiye'den yapağı, astar, deri, pamuk, pamuk ipliği, fildişi ve baharat almaktaydılar. Buna mukabil getirdikleri mallar arasında yünlü ve ipekli kumaşlar, kağıt, cam, vitray, metal, kök boya ve muhtelif mücevherat gibi yükte hafif bahada kıymetli emtialar bulunmaktaydı. Bunun yanı sıra Venedik gemileri taşımacılık hizmeti de sunmakta ve imparatorluğun çeşitli limanları arasındaki ticarette aracılık yapmaktaydılar.

Venedikli tüccarlar da, tıpkı diğer yabancı tüccarlar gibi, Osmanlı gümrük rejimine tabi olmuşlardır. Vermekle yükümlü oldukları vergi miktarı döneme göre değişiklik arz etmekle birlikte, 16. ve 17. yüzyıllarda %5 olan oran, 1718 Pasarofça Antlaşması'nın imzalanmasının ardından %3'e çekilmiştir. Fakat bu konudaki temel sıkıntı, gümrüğe esas olacak kıymetin takdiri olmuştur. İhraç mallarının takdirini Osmanlı memurları yaparken, ithal malların takdirinde de, ihtilaf doğması durumunda "mubassırlar emti'a ve eşyâlarına ziyâde baha tahmin iderler ise eşyâlarının aynı ta'dad olunup yüzde üç hesâbı üzre aynî eşyâ alalar" ilkesi benimsenmiştir.

Osmanlı Devleti ile Venedik arasında gidip gelen tüccarlar, sadece mal ve para takasında bulunmamışlardır. Bunun yanında siyasi ve kültürel anlamda bir taşımacılık misyonu da üstlenmişlerdir. Venedik'in diplomatik temsilcileri, özellikle tüccarlar vasıtasıyla doğudan batıya doğru kesintisiz bir bilgi akışı sağlamışlardır.

Kaynakça:

- Edhem Eldem, Bruce Masters, Daniel Goffman, *Doğu ile Batı Arasında Osmanlı Kenti: Halep, İzmir, İstanbul,* (çev. S. Yalçın), İstanbul 2000.
- Ugo Tucci, "La Marina Mercantile Veneziana nel Settecento", *Bollettino*, n: 2, s. 155-200, Venezia 1960.
- Eric Dursteler, *Venetians in Istanbul: Nation, Identity and Coexistence in the Early Modern Mediterranean*, Baltimore 2006.

dominate the seas completely. This structure affected the Levant trade of Venice and the security problems of trade for merchant fleets reached its top point. After then, according to a regulation done in 1656, Venice government didn't allow any commercial ships except for the ones that navigate with colonies.

The commercial goods between Ottoman and Venice were very different. They were described roughly like that: Venice merchants used to buy short sheep wool, various leathers, schappe, waxes, mackerel and various jewels from Istanbul; cotton, cotton yarn, Ankara tiftiği (mohair), waxes and horse mackerels from Izmir; spices, ash, silk, cotton, lining, short sheep wool and jewels from Halep; soaps, olives, olive oil, wine and grapes from Girit; olives, olive oil and grapes from the Morea; tobacco from Selanik, short sheep wool, lining, leather, cotton, cotton yarn, ivories and spices from Mısır İskenderiye. In exchange for these, they used to bring things like woolen and silk clothes, paper, glass, stained-glass, metal, madder and jewels namely things light but precious. Moreover Venice ship were serving transportation task and they were mediators among various harbors in Ottoman Empire.

Venetian merchants had to obey the Ottoman custom rules like the other merchants. The amount of tax that they had to pay used to differ according to periods, in 16th and 17th century, the rate was %5 but after the Treaty of Pasarofça this rate was pulled down %3. But the main problem in the matter was the valuation in custom. The valuation of the export goods were done by Ottoman but when there was a problem with import goods the rule "if custom officials evaluate their commercial goods extra price, then they should buy the same amount of goods with the same price" was applied.

The merchants between Ottoman Empire and Venice didn't transfer just goods and money. They also transferred politic and cultural topics. Diplomatic envoys of Venice provide a non stop information flow from East to West especially with the help of merchants.

References:

- *Edhem Eldem, Bruce Masters, Daniel Goffman*, Doğu ile Batı Arasında Osmanlı Kenti: Halep, İzmir, İstanbul, *(çev. S. Yalçın), İstanbul 2000.*
- *Ugo Tucci, "La Marina Mercantile Veneziana nel Settecento"*, Bollettino, *n: 2, s. 155-200, Venezia 1960.*
- *Eric Dursteler*, Venetians in Istanbul: Nation, Identity and Coexistence in the Early Modern Mediterranean, *Baltimore 2006.*

